

DE ISRAËLISCHE KIBBOETS: EEN BIBLIOGRAFISCH OVERZICHT *

DOOR J. E. ELLEMERS

This article gives a bibliographical survey of the more important literature on the Israeli kibbutzim, relevant to the social scientist. Included are only those publications which are available to the European student.

After an introductory section in which the history of the collectives and the main principles they are based upon, are explained, some general works are mentioned. Then the specialized studies, until now mostly published in the form of articles, are discussed. It is argued that these specialized studies, dealing with social stratification, social control, family, education, social change, etc., are the ones which are most valuable to the social scientist. In the last section the problem of the kibbutzim is viewed in a broader scope, and some of the current investigations are mentioned.

INLEIDING: KENMERKEN ENONTSTAAN VAN DE KIBBOETS

In het populaire beeld dat men in het buitenland soms van Israël heeft, wordt vaak de indruk gewekt alsof minstens iedere tweede inwoner van dit land lid van een coöperatieve of collectieve agrarische nederzetting is. Dit beeld beantwoordt echter allerminst aan de werkelijkheid. In feite is Israël een van de meest geurbaniseerde landen ter wereld. Slechts ongeveer één vijfde van de Joodse bevolking van Israël (die thans ongeveer 1.800.000 telt) woont in agrarische nederzettingen en daarvan bevindt zich iets meer dan één vierde in de coöperatieve nederzettingen, de z.g. *moshaviem*, en iets minder dan één vierde (dus ongeveer 5 procent van de totale Joodse bevolking van het land) in de collectieve nederzettingen, de *kibboetsiem*. Ook in voorgaande perioden hebben de kibboetsiem nooit meer dan 6-7 procent van de Joodse bevolking van Palestina/Israël uitgemaakt.

Toch is de betekenis van deze kibboetsiem veel en veel groter dan hun demografische sterkte zou doen vermoeden. Zowel in de verdediging van het land als in de nationale ideologievorming, om slechts twee aspecten te noemen, hebben zij een rol gespeeld die hun relatieve aantal verre overtreft. Ook nu nog, nu hun betekenis voor en in de Israëlische maatschappij aanzienlijk aan het afnemen is, moet hun belang zeker niet onderschat worden, zoals b.v. geïllustreerd wordt door het feit dat 7 van de 16 ministers in het huidige coalitiekabinet uit kibboetsiem afkomstig zijn of daarmee gelieerd zijn.

---

*) Dit artikel dient beschouwd te worden als een bijproduct van een onderzoek dat de schrijver in Israël deed met steun van de Nederlandse Organisatie voor Zuiver Wetenschappelijk Onderzoek (Z.W.O.).

Hun grote *bekendheid* — met name buiten Israël — ontlene de kibboetsiem echter aan hun bijzondere sociale structuur. Deze kan in het kort omschreven worden als een samenlevingsvorm waarvan de leden een gemeenschappelijke huishouding voeren volgens het principe dat iedereen geeft naar vermogen en ontvangt naar behoefte. Alle eigendom — behalve van enkele persoonlijke bezittingen — is gemeenschappelijk en ook de produktie, de consumptie en de opvoeding en verzorging van de kinderen zijn op gemeenschappelijke basis georganiseerd. Vanuit een gezichtspunt van arbeidsverdeling vormt het gezin in de kibboets geen autonome groep meer. Man en vrouw vervullen onafhankelijk van elkaar taken in het produktieproces. De maaltijden worden gebruikt in een gemeenschappelijke eetzaal. In de meeste kibboetsiem wonen de kinderen afzonderlijk van de ouders en worden verzorgd door speciaal daarvoor aangestelde leden. Ze brengen slechts enkele uren per dag samen met hun ouders en broers of zusters door en slapen, eten, leren en spelen verder in speciale kindertuinen. De kinderen zijn georganiseerd in leeftijdsgroepen, die ieder een eigen leven leiden en over eigen faciliteiten beschikken.

De kibboets wordt bestuurd door een algemene vergadering van alle leden, die gewoonlijk eens per week bijeenkomt, en een aantal gespecialiseerde comités.

De oprichters van iedere collectieve nederzetting vestigen zich als een groep. Later sluiten zich daar meestal nog andere groepen en individuele personen bij aan. De kibboetsiem zijn georganiseerd in een aantal federaties: drie grote (een gematigd socialistische en twee marxistisch-socialistische) en een drietal kleinere (waarvan twee op godsdienstige grondslag). Aan het einde van 1957 waren er 230 collectieve nederzettingen met een totale bevolking van 80.000. De grootte van de afzonderlijke kibboetsiem varieert van 40—50 leden in de jongere nederzettingen tot meer dan 1000 leden in sommige oudere nederzettingen. De kleinere nederzettingen, tot ongeveer 200 leden, worden ook wel *kvoetza* — meervoud: *kvoetzot* — genoemd.

De kibboetsiem moeten onderscheiden worden van de *moshav-vei ovdien*, waar de eenheid van produktie en consumptie het gezin is en slechts in- en verkoop op coöperatieve basis geschieden, en de *moshav shitoefi*, een tussenvorm waar de produktie collectief is maar het gezin de consumptieve eenheid vormt.

De oorsprong van de kibboetsbeweging (de eerste kibboets werd in 1909 opgericht) dient gezien te worden zowel tegen de buitenlandse achtergrond van de eerste pioniers als in het licht van de omstandigheden die deze bij hun aankomst in Palestina aantroffen. De oprichters van de eerste kibboetsiem behoorden tot

de tweede *aliya*, de tweede golf van Zionistische immigranten die uit Oost-Europa naar Palestina trokken.

Deze Zionistische migratie moet eigenlijk beschouwd worden als een onderdeel van een veel omvangrijker migratieproces dat aan de gang gebracht werd toen de traditionele gesloten Joodse samenlevingen van Oost-Europa ernstig aangetast werden door de opkomst van een nieuwe stedelijke klasse en de daarmee gepaard gaande Jodenvervolgingen. Van deze voornamelijk op Amerika gerichte migrantenstroom splitsten zich enkele zijstroompjes af. Eén van die zijstroompjes werd gevormd door een aantal tegen het traditionele Joodse patroon rebellerende jongeren, die, na aanvankelijk beïnvloed te zijn door de in die tijd in Oost-Europa opkomende socialistische ideeën, met het Zionisme in aanraking waren gekomen. Zij trokken in hecht georganiseerde, met romantische idealen bezielde groepjes naar Palestina met het doel daar een nieuwe samenleving op te bouwen die gebaseerd zou zijn op bewerking van de grond.

Anders echter dan hun voorgangers van de eerste aliya, die met financiële steun van enkele Joodse filantropen (De Rothschild, Montifiori) en met behulp van goedkope Arabische arbeidskrachten zich een bestaan als citruskweker of als wijnboer hadden opgebouwd, waren de leden van de tweede aliya slechts aangewezen op hun eigen lichamelijke arbeid. De uitdagingen van het fysische milieu (de moeizaam te ontginnen grond; het klimaat; de malaria), de vijandigheid van een deel van de Arabische bevolking, de onbekendheid met het zware agrarische werk en hun economisch zwakke positie dwong deze Zionistische pioniers dan ook slechts in collectief verband te leven. Aanvankelijk geschiedde dit in rondtrekkende groepjes die allerlei los werk verrichtten. Na enige tijd echter vestigden zich de eerste groepen in permanente landbouwkolonies, waarvoor de grond aangekocht was door het toen net opgerichte Joodse Nationale Fonds. Men besloot de spontaan onder de druk der omstandigheden begonnen collectieve leefwijze voort te zetten en mede onder invloed van de sociale filosofieën van Oppenheimer en vooral A. D. Gordon werd dit tot een consequente samenlevingsvorm uitgebouwd, die voortaan kibboets genoemd werd. Opeenvolgende aliyot (meervoud van aliya) leverden telkens nieuwe groepen pioniers die zich ofwel aansloten bij bestaande kibboetsiem dan wel na een periode van voorbereiding nieuwe nederzettingen oprichtten.

De uitbreiding en institutionalisering van de kibboetsbeweging zette zich voort tot ongeveer 1948, het jaar dat de staat Israël werd uitgeroepen. Toen wijzigde zich het immigratiepatroon ingrijpend. De „nieuwe immigranten” (voor een groot deel refu-gee's, zowel uit Europa als uit de landen van het Midden-Oos-

ten) vertoonden in veel mindere mate dan leden van voorgaande aliyot bereidheid om zich in de kibboetsiem te vestigen. Alhoewel het percentage nieuwe immigranten dat zich in agrarische nederzettingen heeft gevestigd zeker niet geringer is dan dat van de immigranten van vóór 1948, zijn het echter bijna uitsluitend de moshaviem die daarvan geprofiteerd hebben. Dit betekent dus dat de kibboetsiem voor hun verdere ontwikkeling voornamelijk aangewezen zijn op hun eigen natuurlijke aanwas en op de (echter tanende) aantrekkingskracht die zij nog op een deel van de Israëlische stadsjeugd uitoefenen.

Met deze beknopte beschrijving van de belangrijkste kenmerken, het ontstaan en de ontwikkeling van de Israëlische kibboetsiem moet volstaan worden ter inleiding van dit overzicht van de belangrijkste literatuur. Deze literatuur is tamelijk omvangrijk. Zelfs wanneer we de Hebreeuwse publikaties (het grootste aantal vermoedelijk) hier buiten beschouwing laten en ook afzien van de vele ideologisch georiënteerde en de minder toegankelijke publikaties, dan nog moet volstaan worden met het louter noemen van de meeste werken.

ALGEMENE STUDIES

Populaire beschrijvingen. Van de populaire en/of geromantiseerde beschrijvingen van de kibboets is (vooral buiten Israël) de meest bekende wel Koestlers *Thieves in the Night* (1946) ¹⁾. Echter vermoedelijk ook geen enkele publikatie heeft in Israël — en met name in de kibboetsiem — zoveel kritiek en verontwaardiging gewekt (zie o.a. Feuer, 1950, a en b) ²⁾. Nu mag dit wijzen op bepaalde overgevoeligheden in Israël. Maar toch doet men er goed aan Koestler niet als de gids bij uitstek ten aanzien van de kibboets te beschouwen. Evenwichtiger, maar ook oppervlakkiger en minder opwindende boeken zijn die van Brun (1950) en Pearlman (1938).

Er bestaat verder een groot aantal beschrijvingen van kibboetsleden zelf, waarvan we hier slechts noemen de interessante, maar wel wat naïve herinneringen van een van de oprichters van de eerste kibboets, J. Baratz (1954), het boek van Ben-Shalom (1937) en dat van de Amerikaan Weingarten (1955). Het laatste is beslist het beste van de drie en geeft niet alleen een beschrijving maar poogt ook tot een kritische waardering van het kibboetsleven te komen. Dan moet zeker genoemd

---

¹⁾ Voor de volledige titels zie de bibliografie aan het eind van dit artikel.

²⁾ Ook Koestler zelf verhaalde later van de kritiek die zijn roman verwekte; vgl. zijn *Promise and Fulfilment: Palestine 1917-1949* (London: MacMillan, 1949), p. 264.

worden de nu ook in het Engels vertaalde roman *Ma'agalot* (cirkels) van David Maletz (1950), die bij zijn verschijnen in de jaren veertig grote opschudding in kibboetskringen veroorzaakte. Na de vele zelfvoldane geschriften werd hier nl. voor het eerst — en nog wel door een medelid zelf; Maletz is van de nederzetting Ein-Harod — de kibboets eens op een andere wijze dan alleen in ideologische termen bekeken. Op niet mis te verstane wijze worden in dit boek de spanningen beschreven waartoe het collectieve leven soms kan leiden.

Verder zouden vermeld kunnen worden de vele anthologieën met beschrijvingen en verhalen over het kibboetsleven — waaronder vaak zeer waardevolle —, ware het niet dat zij vaak op weinig toegankelijke wijze gepubliceerd zijn. Slechts volstaan wordt de meest recente te noemen, een bundel met uiteenlopende bijdragen over de godsdienstige kibboetsiem geredigeerd door Fishman (1957).

Meer systematische, „semi-wetenschappelijke” verhandelingen. In deze categorie is veel verschenen en ook hier moeten we ons beperken tot een selectie. Algemene overzichten van deskundigen over verschillende aspecten van de kibboetsiem geven G. Baratz e.a. (1949) en Infield en Maier (1950). Goede historische samenvattingen geeft verder Bein (1945, 1952). Infield heeft nog een hele reeks, elkaar grotendeels herhalende geschriften gepubliceerd, waarvan hier slechts de voornaamsten vermeld worden (1946, 1947). Alhoewel deze als „sociologisch” aangediend worden, komen ze weinig uit boven die van een eenvoudige beschrijving. Hetzelfde geldt voor zijn vergelijkende studies met andere communale samenlevingsvormen (Infield, 1955; Infield en Maier, 1950). Samuel (1945), publiceerde verder over de juridisch-administratieve aspecten van de collectieve nederzettingen.

Over de coöperatieve beweging in Israël, waar de kibboetsiem een onderdeel van uitmaken, bestaan vele publikaties, waarvan echter die van Viteles (1953, 1956) voor de socioloog het meest geschikt zijn. Een recent, maar weinig systematisch overzicht is dat van Tauber (1955). Een veelzijdige beschrijving van het kibboets en moshavsysteem werd verder opgesteld voor de Verenigde Naties (*Report on Community Welfare Centers in Israel*, 1952).

De meest diepgaande algemene studie over de kibboets ten slotte is die van de Amerikaanse antropoloog Spiro (1956), ontstaan als een „bijproduct” van diens onderzoek naar de tweede generatie in een van de collectieve nederzettingen ^{2a}). Alhoe-

---

^{2a}) Inmiddels is de publikatie van de resultaten van dit onderzoek aangekondigd: Melford E. Spiro, *Children of the Kibbutz: What Israeli Kibbutz Life Means to the Second Generation* (Harvard University Press).

wel in sociologisch opzicht zeker bijzonder informatief, dient het toch wel met enig voorbehoud gehanteerd te worden, omdat de schrijver zijn persoonlijke vooroordelen niet steeds heeft kunnen onderdrukken en zijn theoretische interpretaties soms aanvechtbaar zijn. Het belangrijkste bezwaar is echter wel dat zijn beschrijving een van de meest extremistische, marxistisch-georiënteerde kibboetsiem betreft die zeker niet representatief is voor de grote meerderheid van de Israëliische kibboetsiem 3).

SPECIALE ONDERWERPEN

Belangrijker in sociaal-wetenschappelijk opzicht zijn over het algemeen die studies, die speciale aspecten tot onderwerp hebben. Deze studies zijn tot nog toe grotendeels in de vorm van artikelen verschenen.

Het ontstaan van de kibboets. Merkwaardig genoeg voor een contemporain verschijnsel, bestond over de verklaring van het ontstaan van de kibboets enig meningsverschil. Aanvankelijk werd het voorgesteld alsof de kibboetsgedachte reeds in het buitenland geheel theoretisch uitgedacht was en in Palestina alleen maar in de praktijk gebracht behoefte te worden. Nader onderzoek heeft echter wel duidelijk gemaakt dat het ontstaan *tevens* gezien moet worden als een antwoord op de uitdaging van een specifieke, zowel in fysisch als sociaal opzicht vijandige omgeving (vgl. Efroymsom, 1950; Feuer, 1950b; E. Schwartz, 1950; Shatil, 1958). Daarnaast is er ook nog op gewezen dat verschillende andere kenmerken van de kibboets verklaard dienen te worden vanuit de traditionele Oosteuropese-Joodse cultuur (vgl. E. Schwartz, 1950 en vooral Spiro, 1956). Dit laatste is een pikante bijzonderheid wanneer men bedenkt dat een van de belangrijkste manifeste doeleinden van de oprichters destijds juist was om grondig af te rekenen met deze traditionele achtergrond.

Deze problemen hebben niet louter historische betekenis, maar zijn ook sociologisch belangrijk omdat we hier interessante functieverhuizingen op het spoor zijn. Wat b.v. aanvankelijk latente functies waren zijn naderhand soms manifeste functies geworden (o.a. de collectieve opvoeding van de kinderen). Ook is het in dit verband de moeite waard na te gaan in hoeverre de huidige „crisis” in de kibboetsbeweging in verband gebracht moet worden met het nagenoeg wegvallen van een

---

³⁾ „Buiten mededinging” zou nog genoemd kunnen worden een bundel met cartoons over het kibboetsleven, waar de socioloog interessante aangrijpingspunten in zal vinden: Dan, *Primi be'hechlet!* (uitsluitend voor intern gebruik!) (Tel Aviv: Hakibboets Hame'oehad, 1955).

van de oorspronkelijke hoofdfuncties, nl. van het bieden van bescherming en defensie in een situatie van gemeenschappelijke bedreigheid.

Sociale stratificatie. Een van de meest opzienbarende „ontdekkingen” die de leden van de kibboetsiem op een gegeven ogenblik moesten doen, was dat ondanks de gelijkheidsideologie er in hun „klasseloze maatschappij” toch sociale verschillen aan het ontstaan waren. Het bleek — om een in dit verband nogal eens geciteerde zinsnede van George Orwell te bezigen — dat „all are equal — only some are more equal than others”. Sociologen stelden vast dat de sociale stratificatie zelfs vaak een veel genuanceerder karakter had dan vele insiders meenden; dit geldt zowel voor de kibboetsiem (Auerbach, 1953; Rosenfeld, 1951), als voor de moshaviem (Talmon-Garber 1952). In volgende onderzoeken zijn deze eerste inzichten verder uitgewerkt in termen van „structural-functional” analyse (R. Schwartz, 1955; Talmon-Garber, 1956a). Het bleek hierbij dat er niet sprake is van een eenvoudige dichotomie tussen elite en „rank-and-file”, maar dat zich een meer-dimensionaal systeem van sociale differentiatie ontwikkelt dat in verband gebracht moet worden met een omvangrijker proces van institutionele veranderingen in de kibboetsiem.

Sociale controle. Opvallend is dat aan het systeem van sociale controle in de kibboets weinig afzonderlijke aandacht is besteed. Spiro wijdt er in zijn boek (1956) een deel van een hoofdstuk aan en alleen R. Schwartz (1954) gaat dieper op het vraagstuk in hoe de kibboets zo’n effectieve sociale controle heeft kunnen handhaven zonder over een speciaal orgaan te beschikken dat sancties uitvoert. Hij schrijft dit o.a. toe aan de hogere mate van „other directedness” (om de terminologie van Riesman te gebruiken) en de dus grotere gevoeligheid voor publieke opinie in de kibboetsiem. Ook tracht hij de historische achtergronden van het verschijnsel na te gaan.

Het gezin. Vele functies die kenmerkend zijn voor het gezin in andere samenlevingen worden in de kibboets door de gehele gemeenschap vervuld (vgl. Talmon-Garber, 1954 a en b). Dit heeft tot de interessante vraag geleid of we in de kibboets eigenlijk nog wel van een „gezin” kunnen spreken (Spiro, 1954). Toch lijkt dit probleem bij nader inzien er grotendeels een van definitie te zijn. Vruchtbaarder lijkt het in ieder geval na te gaan hoe in feite de functies verdeeld zijn tussen de kibboetssamenleving als geheel en het gezin, en op welke wijze de spanning overbrugd wordt die ontstaat door intensieve identificatie met de collectieve samenleving enerzijds en solidariteit met het gezin anderzijds. Interessant is daarbij dat de veranderingen in de sociale structuur van de kibboets op duide-

lijke wijze samenhangen met wijzigingen in het patroon van de gezinsorganisatie (vgl. b.v. Talmon-Garber, 1956b).

Opvoeding en socialisatie. Heel wat publikaties zijn verschenen over het voor en tegen van de collectieve opvoeding. Vele daarvan zijn echter nogal gekleurd en emotioneel van toon. Meer objectieve beschrijvingen geven behalve de eerder genoemde algemene werken (b.v. G. Baratz, e.a., 1949) o.a. Caplan (1954), Irvine (1952), Reifen (1949) en Woolf (1955). Vooral heeft men natuurlijk aandacht geschonken aan de vraag wat in de kibboetsiem de rol is van onderscheidelijk de ouders, de beroepsopvoeders en de kindergemeenschap in het proces van socialisatie. Alhoewel het aandeel van de ouders hierbij in bepaalde opzichten inderdaad betekelijk gering is, blijkt aan de andere kant wel dat zij toch zeker geen onbelangrijke figuren in het leven van de kinderen zijn. In de *emotionele* ontwikkeling van hun kinderen spelen de ouders zelfs een zeer belangrijke rol omdat zij als object van identificatie fungeren en het kind een beschutting bieden die het nergens anders ontvangt (vgl. ook Spiro, 1955).

Verandering en toekomst. Sinds een aantal jaren is het mode om te spreken van de „crisis in de kibboetsbeweging” (vgl. b.v. Ben-Yissakhar, 1950; Koenig, 1952). In feite betreft het hier misschien minder een „crisis” dan wel een proces van verandering, dat echter zo ingrijpend is dat de leden er hun oude kibboets soms niet meer uit terugkennem en in hun bezorgdheid het woord „crisis” in de mond nemen. Inderdaad zijn er grote veranderingen gaande: in plaats van één groep, zoals vroeger, is de kibboets een conglomeraat van subgroepen geworden, in alle sferen heeft vergaande differentiatie plaats gevonden en in sommige opzichten is er zelfs sprake van bureaucratisering (vgl. b.v. Talmon-Garber, 1956a). De vraag is dan ook gesteld of de huidige kibboets nog wel „kibboets” genoemd mag worden. Wanneer we als criterium nemen de vorm van collectieve samenleving die 40—50 jaar geleden eens bestond, dan is wel duidelijk dat er spoedig geen kibboets meer zal zijn. Echter voor een speciale vorm van collectieve-coöperatieve samenleving lijkt er vooralsnog plaats te zijn in Israël. Doorslaggevend is daarbij natuurlijk of voldoende mensen bereid zullen zijn deze vorm van samenleven te aanvaarden. Nu de toevloed van immigranten en ook van Israëlische stadsjeugd (vgl. b.v. Muhsam, 1956) sterk afgenomen is, zal de toekomst voornamelijk van de in de kibboets geboren en opgegroeide jeugd afhangen. Verschillende onderzoeken (o.a. van Irvine, 1952 en van Spiro, 1955) suggereren — en wijzelf vonden daar in ons eigen onderzoek bevestiging van — dat wat ook de tekortkomingen van de collectieve opvoeding mogen zijn, de kibboetsiem zeker succesvol zijn geweest om een generatie groot te brengen die in staat is de

communale samenleving zelfstandig en loyaal voort te zetten. *Typologie*. Tot nu toe is gesproken van de „de” kibboets, alsof men alle kibboetsiem over één kam zou kunnen scheren. Maar eigenlijk is dit een onhoudbare simplificatie. In werkelijkheid hebben zich in het proces van sociale verandering een aantal verschillende typen van collectieve samenlevingen ontwikkeld en de verschillen die er bestaan in stratificatiepatroon, gezinsvorm, gezinsgrootte, opvoedingssysteem, enz., moeten met deze typologie in verband gebracht worden. Voorgesteld is om te onderscheiden tussen de volgende typen: de „Bund” (in de betekenis die Schmallenbach daaraan gegeven heeft), de „geunificeerde commune” en de „gefedereerde commune” (zie Talmon-Garber, 1956b)⁴). Een verdergaande differentiatie van typen is echter zeker denkbaar.

HET PROBLEEM IN WIJDER VERBAND

Het is opmerkelijk dat de meeste onderzoekers zich beperkt hebben tot de kibboets als zodanig en dat weinig pogingen zijn ondernomen de collectieve samenleving in een breder kader te bezien. En wat er in dit opzicht verscheen, is meestal nog van een meer essayistisch karakter.

Macrosociologische aspecten. Zonder de kibboetsiem zou het huidige Israël er beslist anders uitgezien hebben. De invloed van de kibboetsiem op de structuur en het waardensysteem van de Israëliische maatschappij is bijzonder groot geweest en het is daarom des te meer te verwonderen dat dit aspect zo weinig bestudeerd is. Slechts zijn er enkele eerste terreinverkenningen ten aanzien van het probleem in het algemeen (Feuer, 1950a), wat betreft het politieke aspect (Etzioni, 1957)⁵), en wat betreft het economische aspect (Kleerekoper, 1949), terwijl verder enige aandacht is gewijd aan de problemen die de collectieve en coöperatieve organisatie voor de landbouw oproept (Weinryb, 1955 en 1957). Ook over het niet minder interessante vraagstuk welke invloed omgekeerd de veranderingen in de Israëliische maatschappij op de kibboetsiem hebben, zijn tot nog toe slechts terloopse opmerkingen gemaakt. Het merkwaardige verschijnsel van

---

⁴) Deze typologie is naderhand nog iets verder uitgewerkt in een artikel in het Hebreeuws, nl. Yonina Talmon-Garber, „Hamishpacha wehahatzava hatafkidit shel bnei hador hasheni bakibboets” (het gezin en de beroepsplaatsing van de tweede generatie in de kibboets), *Megamot*, vol. 8 (Oct. 1957), pp. 369-392. En ook in een recent interim-rapport van de zelfde auteur: *Social Structure and Family Size* (Jerusalem: The Hebrew University, The Eliezer Kaplan School of Economics and Social Sciences, 1958) (mimeographed).

⁵) Voor de politieke structuur van Israël zie ook Benjamin Akzin, „The Role of Parties in Israeli Democracy”, *The Journal of Politics*, vol. 17 (Nov. 1955), pp. 507-545.

de politieke oriëntatie van de verschillende federaties van kibboetsiem tenslotte, heeft nog alleen op het journalistieke vlak de aandacht getrokken.

Vergelijkende studies. Er bestaan enkele studies die de kibboets en de moshav tot object van vergelijkend onderzoek hebben, nl. over leeftijdsgroepen en socialisatie (Eisenstadt, 1950)⁶⁾, over de gezinsstructuur (Talmon-Garber, 1954 a en b) en over het sociale controle-systeem (R. Schwartz, 1954). Zij bewijzen wel dat hier nog een veelbelovend terrein voor nader onderzoek braak ligt. Zelf vonden wij nog dat ook met een heel ander doel verzamelde gegevens (b.v. over radioluistergewoonten) soms interessant vergelijkend materiaal over de kibboetsiem, de moshaviem en de andere nederzettingsvormen kunnen opleveren.

Ook vergelijkingen met andere communale samenlevingsvormen — b.v. de Sovjet kolchozen of de verschillende utopistische gemeenschappen — zou mogelijk onze sociologische kennis van deze maatschappijen belangrijk kunnen verdiepen. Het is dan ook te betreuren dat het weinige dat op dit gebied gedaan is (Infield, 1947; 1955) zo oppervlakkig is.

Tenslotte moet het merkwaardig genoemd worden dat ondanks de vele opmerkingen over de collectieve samenleving als „sociaal experiment” en „laboratorium voor de socioloog” de kibboets zo weinig benut is als uitgangspunt voor de *theoretische* bestudering van bepaalde sociale verschijnselen⁷⁾.

Verdere onderzoekingen. Veel van de hier genoemde publikaties zijn nog van impressionistische aard. Opvallend genoeg zijn de weinige tot nog toe verrichte empirische onderzoekingen meestal nog van buitenlanders geweest (Feuer, Irvine, Rosenfeld, R. Schwartz, Spiro)⁸⁾. Het betrof hier echter nog veelal eerste terreinverkenningen. In de nu aan de gang zijnde, volgende fase lijken

---

⁶⁾ Helaas is deze publikatie slechts in beperkte oplage verspreid en daarom weinig toegankelijk. Echter de daar ontwikkelde gedachtegang is later nader uitgewerkt in Eisenstadts *From Generation to Generation: Age Groups and Social Structure* (Glencoe, Ill.: The Free Press, 1956).

⁷⁾ Behalve door Eisenstadt in zijn studie over de generaties (zie noot 6) is — voor zover ons tenminste bekend — slechts bij de bestudering van stratificatieverschijnselen gebruik gemaakt van resultaten van onderzoekingen in de kibboets, nl. G. Kuiper, *Opklimmen en dalen in beroep en samenleving* (Assen: Van Gorcum, 1954), pp. 23-29, en Bernard Barber, *Social Stratification: A Comparative Analysis of Structure and Process* (New York: Harcourt, Brace and Company, 1957), pp. 12 vv.

⁸⁾ Nadat dit artikel reeds geschreven was, verscheen een aflevering van de *American Journal of Orthopsychiatry*, vol. 28, no. 3 (July 1958), dat een aantal artikelen bevatte over de kibboets. Vier daarvan (van Golan, Winograd, Rabin en Rapaport) hebben betrekking op de collectieve opvoeding en twee (van Rosenfeld en R. Schwartz) houden zich bezig met problemen van onderzoek in de Israëliische kibboetsiem; Karpe schreef een kort inleidend artikel. Ook hier zien we nog een overwicht van Amerikaanse onderzoekers, nl. zes tegenover slechts één Israëli.

lokale, Israëlische onderzoekers een groter aandeel te hebben. In dit verband moet vooral genoemd worden een grootscheeps onderzoek van de Sociologische Afdeling van de Hebreeuwse Universiteit, uitgevoerd in opdracht van een van de grootste kibboetsfederaties in een twaalfstal van haar nederzettingen. Het veldwerk voor dit onderzoek — waarin zes verschillende aspecten onder de loep worden genomen: gezin, opvoeding, werkverhoudingen, publieke activiteiten, consumptie en ideologie — loopt nu ten einde en enkele voorlopige resultaten zijn reeds in het Hebreeuwse gepubliceerd. Het is te verwachten dat dit onderzoek — waarvan de belangrijkste uitkomsten t.z.t. ook in het Engels gepubliceerd zullen worden — onze kennis over belangrijke aspecten van het kibboetsleven aanzienlijk zal vermeerderen.

BIBLIOGRAFIE

- AUERBACH, Herbert A., "Social Stratification in Israel's Collectives", *Rural Sociology*, vol. 18 (March 1953), pp. 25-34.
- BARATZ, Gideon, e.a., *A New Way of Life: The Collective Settlements of Israel* (London: Shindler & Golomb, 1949).
- BARATZ, Joseph, *A Village by the Jordan: The Story of Degania* (London: The Harvill Press, 1954).
- BEIN, Alex, *The History of Jewish Agricultural Settlements in Palestine* (Jerusalem: Rubin Mass, 1945).
- BEIN, Alex, *The Return to the Soil: A History of Jewish Settlement in Israel* (Jerusalem: Youth and Hechalutz Department of the Zionist Organisation, 1952).
- BEN-SHALOM, Avraham, *Deep Furrows: Pioneer Life in the Collectives in Palestine* (New York: Hashomer Hatzair Organization, 1937).
- BEN-YISSAKHAR, Ya'akov, "The Kibbutz at the Crossroads", *Middle Eastern Affairs*, vol. 1 (March and April 1950), pp. 67-79; 112-121.
- BRUN, Marcel, *Der Kibbutz: Die Verwirklichung einer Illusion? Studie über die Gemeinschaftssiedlungen in Lande Israel* (Zürich: Verlag „Der Scheideweg“, 1950).
- CAPLAN, Gerald, "Clinical Observations on the Emotional Life of Children in the Communal Settlements in Israel", *Transactions of the Seventh Conference on Problems of Infancy and Childhood* (New York: Josiah Macy, Jr. Foundation, 1954), pp. 91-120.
- EFROYMSOM, C. W., "Collective Agriculture", *The Journal of Political Economy*, vol. 58 (Febr. 1950), pp. 30-46.
- EISENSTADT, S. N., *Age Groups and Social Structure: A Comparison of Some Aspects of Socialization in the Cooperative and the Communal Settlements in Israel* (Jerusalem: The Hebrew University, The Research Seminar in Sociology, 1950) (mimeographed).
- ETZIONI, Amitai, "Agrarianism in Israel's Party System", *Canadian Journal of Economics and Political Science*, vol. 23 (August 1957), pp. 363-375.
- FEUER, Lewis S., "Leadership and Democracy in the Collective Settlements of Israel", in: *Studies in Leadership*, edited by Alvin W. Gouldner (New York: Harper, 1950), pp. 363-385 (a).
- FEUER, Lewis S., "The Quality of Life in Israel's Collectives", *Commentary*, vol. 9 (June 1950), pp. 497-507 (b).

- FISHMAN, Aryei (ed.), *The Religious Kibbutz Movement: The Revival of the Jewish Religious Community* (Jerusalem: Youth and Hechalutz Department of the Zionist Organisation, 1957).
- INFIELD, Hendrik F., *Co-operative Living in Palestine* (London: Routledge & Kegan Paul, 1946).
- INFIELD, Hendrik F., *Co-operative Communities at Work* (London: Routledge & Kegan Paul, 1947).
- INFIELD, Hendrik F., *Utopia and Experiment: Essays in the Sociology of Cooperation* (New York: International Library of the Sociology of Cooperation, 1955).
- INFIELD, Hendrik F., and Joseph B. MAIER (eds.), *Cooperative Group Living* (New York: Henry Koosis & Co., 1950).
- IRVINE, Elizabeth E., "Observations on the Aims and Methods of Child-rearing in Communal Settlements", *Human Relations*, vol. 5 (1952), pp. 247-275.
- KLEERKOPER, S., *Enige beschouwingen over het verband tussen de economische theorie en de productieverhoudingen in het bijzonder met betrekking tot de economie van de k'voetsoth* (Amsterdam: Arbeiderspers, 1949).
- KOENIG, Samuel, "The Crisis in Israel's Collective Settlements", *Jewish Social Studies*, vol. 14 (April 1952), pp. 145-166.
- KOESTLER, Arthur, *Thieves in the Night* (London: MacMillan & Co., 1946).
- MALETZ, David, *Young Hearts* (New York: Schocken, 1950).
- MUHSAM, H. V., "Education Towards Rural Life in Israel", *Transactions of the Third World Congress of Sociology* (London: I.S.A., 1956), vol. V, pp. 22-27.
- PEARLMAN, Maurice, *Collective Adventure: An Informal Account of the Communal Settlements in Palestine* (London/Toronto: William Heineman, 1938).
- REIFEN, David, "Children in Communal Settlements in Israel", *The New Era in Home and School*, vol. 30 (Nov. 1949), pp. 195-198.
- Report on Community Welfare Centers in Israel* (Jerusalem: State of Israel, Ministry of Social Welfare, 1952) (ook in U.N. uitgave).
- ROSENFELD, Eva, "Social Stratification in a 'Classless' Society", *American Sociological Review*, vol. 16 (Dec. 1951), pp. 766-774.
- SAMUEL, Edwin, *Handbook of the Jewish Communal Villages in Palestine* (Jerusalem: The Zionist Organisation Youth Department, 1945).
- SCHWARTZ, Eli, "Communal Settlements in Palestine", *American Journal of Economics and Sociology*, vol. 9 (Jan. 1950), pp. 191-203.
- SCHWARTZ, Richard D., "Social Factors in the Development of Legal Control: A Case Study of Two Israeli Settlements", *The Yale Law Journal*, vol. 63 (Febr. 1954), pp. 471-491.
- SCHWARTZ, Richard D., "Functional Alternatives to Inequality", *American Sociological Review*, vol. 20 (Aug. 1955), pp. 424-430.
- SHATIL, Yosef, "The Kibbutz in Israel", *New Outlook. Middle East Monthly*, vol. 1 (July-August 1958), pp. 28-34.
- SPIRO, Melford E., "Is the Family Universal?", *American Anthropologist*, vol. 56 (Oct. 1954), pp. 839-846.
- SPIRO, Melford E., "Education in a Collective Settlement in Israel", *American Journal of Orthopsychiatry*, vol. 25 (April 1955), pp. 283-292.
- SPIRO, Melford E., *Kibbutz: Venture in Utopia* (Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1956).
- TALMON-GARBER Y., "Social Differentiation in Co-operative Communities", *British Journal of Sociology*, vol. 3 (Dec. 1952), pp. 339-357.

- TALMON-GARBER, Yonina, "Family Structure in Cooperative and Communal Settlements in Israel", *Transactions World Population Congress*, (Rome, 1954) (a).
- TALMON-GARBER, Yonina, "The Family in Israel", *Marriage and Family Living*, vol. 16 (Nov. 1954), pp. 343-349 (b).
- TALMON-GARBER, Y., "Differentiation in Collective Settlements", *Scripta Hierosolymitana*, vol. III — Studies in Social Sciences, edited by R. Bachi (Jerusalem: Magnes University Press, 1956), pp. 153-178 (a).
- TALMON-GARBER, Y., "The Family in the Collective Settlements", *Transactions of the Third World Congress of Sociology* (London: I.S.A., 1956), vol. IV, pp. 116-126 (b).
- TAUBER, Esther, *Molding Society to Man: Israel's New Adventure in Cooperation* (New York: Bloch Publ. Co., 1955).
- VITELES, Harry, "The Cooperative Movement in Israel", *Sociology and Social Research*, vol. 38 (Sept.-Oct. 1953), pp. 22-25.
- VITELES, Harry, "The Cooperative Movement in the Holy Land", *Scripta Hierosolymitana*, vol. III — Studies in Social Sciences, edited by R. Bachi (Jerusalem: Magnes University Press, 1956), pp. 53-97.
- WEINGARTEN, Murray, *Life in a Kibbutz* (New York: Reconstructionist Press, 1955).
- WEINRYB, Bernard D., "The Israeli Farmer", in: *Social Forces in the Middle East*, edited by Nettleton Fisher (Ithaca, N.Y.: Cornell University Press, 1955), pp. 60-82.
- WEINRYB, Bernard D., "The Impact of Urbanization in Israel", *The Middle East Journal*, vol. 11 (Winter 1957), pp. 23-36.
- WOOLF, M., "Die Erziehung in den landwirtschaftlichen Gemeinschaftssiedlungen in Israel", in: *Geistige Hygiene: Forschung und Praxis*, herausgegeben von Maria Pfister-Ammende (Basel: Benno Schwabe Verlag, 1955), pp. 91-103.

STRUCTURELE VERANDERINGEN IN DE ISRAËLISCHE KIBBOETSIEM *

DOOR G. B. COHEN

In this article, which is based on literature study and partly on personal observations by the author, processes of social relations in the Israeli collective settlements, the kibbutzim, are described and analysed.

It is shown that a spontaneous and more or less homogeneous group developed into a more heterogeneous one, in which processes of subgroup articulation and segmentation of spheres of activity took place. Attention was paid in particular to the differential development of social control patterns in the work relations in the production sector, the service system and the central authority positions.

It is suggested that these internal trends have to be viewed in relation with the development of the surrounding social system, namely as the functional „answer” of the kibbutzim on the weakening of external stress, stabilisation of organisational relations in the society and the urbanisation of the country.

---

*) Dit artikel is een gedeeltelijke samenvatting van een doctoraal scriptie sociologie aan de Rijksuniversiteit te Utrecht (maart 1958). Het is in hoofdzaak gebaseerd op literatuur (zie de bibliografie aan het eind), aangevuld door eigen waarnemingen van de schrijver. Voor de belangrijkste kenmerken en het ontstaan van de kibboetsiem, zie men het artikel van J. E. Ellemers in dit zelfde nummer.